

สีธรรมชาติในการย้อมและพิมพ์ สำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอ

ปัจจุบันทั่วโลกมีความตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สารเคมีในชีวิตประจำวัน และในภาคอุตสาหกรรมการผลิต ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเฉพาะกระบวนการฟอกย้อม พิมพ์ และตกแต่งสำเร็จ มีการใช้สีและสารเคมีหลายชนิดในปริมาณมาก ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นสีธรรมชาติจึงได้รับความสนใจในการนำมาใช้แทนสีเคมีในการย้อมหรือพิมพ์วัสดุสิ่งทอมากขึ้น เพื่อแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-textiles)

การย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติมีข้อจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับสีเคมี กล่าวคือ มีปริมาณการติดสีและความคงทนของสีที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้ต้องใช้สารช่วยติด หรือมอร์แดนต์ เช่น แทนิน สารส้ม เหล็ก จุนสี ในการย้อม นอกจากนี้การเตรียมน้ำย้อมสีธรรมชาติ จะต้องต้มสกัดวัตถุดิบ ครั้งต่อครั้งเมื่อต้องการย้อม ทำให้เศษสีที่ได้แต่ละครั้งแตกต่างกันมาก อีกทั้งคุณภาพของน้ำที่เตรียมได้ยังขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของวัตถุดิบ รวมถึงส่วนของพืชที่ให้สีบางชนิดอาจมีเฉพาะบางฤดูกาล ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ได้ตลอดปี

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพทำให้มีศักยภาพในการพัฒนา ต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับสีธรรมชาติ เพื่อลดการนำเข้าสีเคมีจากต่างประเทศ สร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอและอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง คณะวิจัยของ ห้องปฏิบัติการสิ่งทอ หน่วยวิจัยโพลิเมอร์ เอ็มเทค จึงได้ทำการศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีสีย้อมธรรมชาติสำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอ

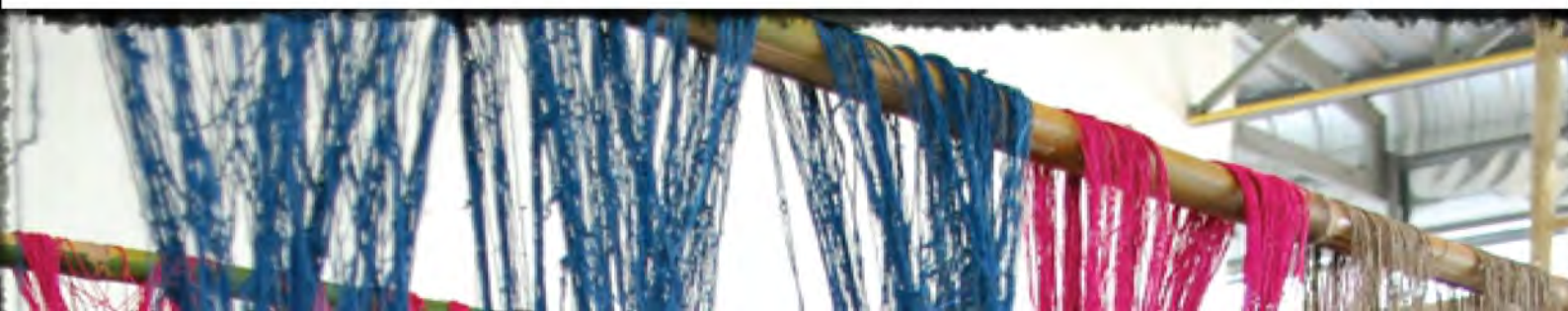
สีธรรมชาติในรูปแบบสารละลายเข้มข้นหรือแบบผงพร้อมใช้

- ❖ ช่วยลดขั้นตอนความยุ่งยากในการเตรียมต้มสกัดน้ำสีจากวัตถุดิบโดยตรงในการย้อมแต่ละครั้ง สามารถใช้ย้อมได้ทันทีเหมือนสีเคมี
- ❖ ทำให้ได้เศษสีที่คงที่ว่าการเตรียมน้ำสีย้อมจากวัตถุดิบโดยตรงครั้งต่อครั้ง
- ❖ ตัวอย่างสีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากครั่ง สีแดงม่วงจากชงข้าวโพดสีม่วง สีเหลืองจากดอกดาวเรืองและเปลือกต้นมะพูด สีน้ำตาลจากเปลือกต้นโกกวาง เปลือกผลขนานมัน เปลือกต้นสะเดา และใบชา สีน้ำเงินจากคราม และสีส้มแดงจากเมล็ดคำแสด เป็นต้น

กลุ่มชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

- ❖ บ้านแม่ตุงติง (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ) อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่
- ❖ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์
- ❖ สมาชิกโครงการขยายผลโครงการหลวงปางแดงใน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
- ❖ สมาชิกโครงการขยายผลโครงการหลวงถ้ำเวียงแก อ.สองแคว จ.น่าน
- ❖ กลุ่มทอผ้าบ้านหนองเจือก ต.แม่แรง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
- ❖ สมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ OTOP จ.เชียงใหม่
- ❖ โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
- ❖ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านโพธิ์ศรีสำราญ ต.หัวนา อ.เมืองหนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู

สนใจติดต่อ

ดร.มณฑล นาคปฐม, บุปผา สมบูรณ์, นุชตรา นฤมลดี ทีมวิจัยสิ่งทอ กลุ่มวิจัยเทคโนโลยีโพลิเมอร์ขั้นสูง ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (เอ็มเทค) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช) โทร. 02 564 6500 ต่อ 4464 email : monthonn@mtec.or.th website : www.mtec.or.th

สีธรรมชาติในการย้อมและพิมพ์ สำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอ

การเตรียมสีธรรมชาติแบบสารละลายเข้มข้นและแบบผงพร้อมใช้

วิธีการเตรียมสีธรรมชาติให้อยู่ในรูปแบบสารละลายเข้มข้น (concentrated solution) และแบบผง (powder) พร้อมใช้ในเทคนิคต่างๆ เริ่มจากการนำวัตถุดิบมาต้มสกัดในน้ำหรือตัวทำละลายในหม้อต้มกรองแยกเอาเศษวัตถุดิบออก นำสารละลายที่ได้มาทำการระเหยน้ำบางส่วนออกไปในเครื่องระเหยสูญญากาศ จนได้สารละลายเข้มข้น จากนั้นนำไปผ่านเครื่องทำแห้งแบบพ่นฝอย (spray dryer) เพื่อแยกเอาน้ำส่วนที่เหลือออกไปจนได้ผงสีที่มีลักษณะเป็นของแข็งละเอียด ซึ่งมีอายุการเก็บรักษาไว้ได้นาน และสามารถนำมาใช้ย้อมได้ทันทีโดยการละลายน้ำ

หม้อต้ม เครื่องระเหยสูญญากาศ เครื่องทำแห้งแบบพ่นฝอย

ความร่วมมือ: กองยาแผนไทยและสมุนไพร สถาบันการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข และศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ คลองไผ่

การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการย้อมและพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติ

ทีมวิจัยได้พัฒนากรรมวิธีการเตรียมเส้นใยธรรมชาติ เช่น ฝ้าย ไหม ลินิน เฮมพ์ เป็นต้น ก่อนการย้อมหรือพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติ รวมถึงสูตรการเตรียมแป้งพิมพ์สีธรรมชาติ เพื่อให้เส้นใยติดสีได้เข้มข้น และสีย้อมมีความคงทนในการใช้งานมากขึ้น สามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งในเชิงสาธารณสุข ประโยชน์และเชิงพาณิชย์

ตัวอย่างผลงาน

การผลิตผ้าผืนและเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติจากใบชา ใบหูกวาง เปลือกหุ้มเมล็ดกาแฟ ผลหมาก และครั่ง โดยใช้เครื่องย้อมผ้าในโรงงานอุตสาหกรรม และนำผ้าผืนที่ได้มาตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าผู้ใหญ่และเด็ก

ความร่วมมือ: บริษัท ไทยนาโซคเท็กซ์ไทล์ จำกัด และส่วนพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ กระทรวงอุตสาหกรรม

การพิมพ์ผ้าฝ้ายและไหมด้วยสีธรรมชาติหลากหลายเฉดสีจากครั่ง ดอกดาวเรือง เปลือกต้นมะขวิด เปลือกต้นสะเดา และคราม โดยใช้เครื่องพิมพ์สกรีน (automatic flat screen printing machines) และนำผ้าพิมพ์ที่ได้มาออกแบบตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอ (home textiles) เช่น กระเป๋าใส่ของ ที่รองนั่ง กล่องใส่ทิชชู เป็นต้น

การพิมพ์ผ้าเฮมพ์ ลินิน และฝ้าย ด้วยสีธรรมชาติ โดยการพิมพ์สกรีนมือ (hand screen printing) และนำผ้าพิมพ์ที่ได้มาออกแบบตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น กระเป๋าใส่ของ ชุดเครื่องเขียน ผ้าพันคอ เป็นต้น เพื่อทดลองตลาด

สนใจติดต่อ

ดร.มณฑล นาคปฐม, บุปผา สมบูรณ์, บุขุตรา นฤมลต์ ทีมวิจัยสิ่งทอ กลุ่มวิจัยเทคโนโลยีโพลิเมอร์ขั้นสูง ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (เอ็มเทค) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช) โทร. 02 564 6500 ต่อ 4464 email : monthonn@mtec.or.th website : www.mtec.or.th

